

А. С. Благосмыслов, И. В. Шелудько

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ К ПРЕПОДАВАНИЮ ВАРИАТИВНЫХ МОДУЛЕЙ ХУДОЖЕСТВЕННОГО НАПРАВЛЕНИЯ

В статье рассматривается степень готовности студентов к изучению вариативных модулей художественного направления учащихся основной школы, который оценивается по соответствующим уровням готовности (высокий, средний, низкий). Структурными компонентами готовности будущих учителей технологий к изучению вариативных модулей являются: мотивационно-ориентационно-целевой, когнитивный, методический (технологический), креативно-деятельностный и контрольно-оценочный. С целью оценки указанных компонентов они трансформированы в соответствующие критерии, к каждому из которых определены соответствующие показатели.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная подготовка, готовность, уровни готовности, компоненты готовности.

O. Blahosmyslov, I. Shelud'ko

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF INTENDING TECHNOLOGY TEACHER READINESS TO TEACHING VARIATIVE MODULES OF AESTHETIC DIRECTION

In the article the readiness of students to master variative modules of artistic direction of secondary school pupils, which is measured at appropriate levels of readiness (high, medium, low) is investigated. Structural components of intending teachers of technology learning modules are varied: motivational-orientation budgeting, cognitive, methodological (technology), creative-activity, control and evaluation. In order to be evaluated properly, these components are transformed into their respective criteria, each of which is defined at the corresponding figures.

Key words: education, professional training, readiness, readiness components.

УДК 374.7

П. Г. Буянов

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН СЬОГОДЕННЯ

У статті аналізується роль освіти дорослих як динамічної та гнучкої системи у контексті сучасних соціально-економічних змін. Наголошується, що освіта дорослих стає важливим фактором соціально-економічного і духовного розвитку та оновлення суспільства, показником його прогресу. Виконуючи адаптивну, соціалізувальну, соціокультурну та педагогічну функції, освіта дорослих є одним із найважливіших факторів економічного і соціального прогресу.

Ключові слова: освіта дорослих, сучасне суспільство, суспільний розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах соціально-економічних перетворень, які відбуваються в Україні, саме освіта виконує стабілізувальну функцію й сприяє адаптації людини до нових умов. Освіта є способом соціалізації особистості й забезпечення наступності поколінь, середовищем спілкування й залучення до світових цінностей, досягнень науки і техніки.

Освіта потрібна не для окремих, часткових змін на краще у суспільстві, а для докорінних змін психологічних і моральних якостей людей, їх культури, без чого не тільки неможливий суспільний прогрес, але й саме існування цивілізації опиняється під загрозою [1, с. 135].

Ідея розвитку системи освіти дорослих набуває особливої цінності, такої як цінність

розвитку особистості, суспільства, культури, вона поступово стає провідним принципом державної політики, визначається як методологічний регулятор розвитку як особистості, так і держави загалом, забезпечує нову якість розвитку, відкриває принципово нову історичну епоху розвитку суспільства. Зміни у сфері освіти дорослих безпосередньо пов'язані з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті соціуму.

Отже, усе більшого значення набуває вдосконалення освіти дорослих, яка визначається гнучкістю, динамічністю, чутливістю реагування на сучасні соціально-економічні потреби.

Учені стверджують, що освіта дорослих, можливо, є єдиним цивілізованим, ненасильницьким, гуманістичним та демократичним способом реформації, коли відбувається не ломка та перебудова свідомості особистості, натомість має місце просвітлення та «окультурювання» [7, с. 7].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Професійна освіта дорослих посіла важливе місце в роботах теоретиків і практиків завдяки масштабним і динамічним змінам. Дослідженню визначеної проблеми присвячено багато робіт провідних вітчизняних і зарубіжних учених, які вивчали різні аспекти професійної освіти дорослих, зокрема: процеси навчання і виховання дорослих (С. Архипова, О. Аніщенко, Л. Даниленко, Н. Ничкало, Н. Протасова, Л. Сігаєва, Є. Соф'янц та ін.); тенденції розвитку освіти дорослих (С. Змейов, О. Кармаєва, Є. Нікітін та ін.), принципи навчання дорослих (О. Вербицький, В. Виноградов, О. Казакова, О. Прикот та ін.) тощо.

Метою статті є висвітлення взаємозв'язку освіти дорослих із соціально-економічними змінами, які відбуваються у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині, як свідчать результати соціологічних досліджень, у процесі економічних і соціальних перетворень значна кількість дорослого населення втратила відчуття стабільності, віри у власні сили й можливості, що забезпечують успішність життєдіяльності. За таких умов саме освіта має відіграти ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної й побутової культури. Відтак однією з актуальних проблем сучасності є пошук оновлення змісту й способів діяльності людини в межах попередньо набутих знань і накопиченого практичного досвіду. Одним із можливих шляхів у розв'язанні цього питання є освіта дорослих, яка посідає особливе місце в системі освіти як за кількістю суб'єктів навчального процесу, так і за ступенем глибини та активності інноваційних процесів.

Традиційна освітня практика не в змозі швидко та адекватно реагувати на зміну вимог до людини як до суб'єкта різних видів соціальної діяльності. Суспільство вирішує складні технологічні, економічні, політичні проблеми в умовах дефіциту часу. Завдяки гнучкості та мобільності освіта дорослих здатна оперативно реагувати на виклики часу, швидкозмінні потреби життя. Виконуючи адаптивну, соціалізувальну, соціокультурну та педагогічну функції, освіта дорослих є одним із найважливіших факторів економічного і соціального прогресу.

Провідний український учений Л. Лук'янова [5], узагальнивши сучасні підходи до соціокультурних, економічних трансформаційних процесів, які відбуваються у суспільстві й окреслюють роль освіти дорослих, охарактеризувала їх певні тенденції, зокрема:

- модернізація соціальних умов суспільства, що потребує постійної адаптації людини до цих змін;
- становлення постіндустріального інформаційного суспільства, суттєве збільшення міжкультурної взаємодії, поширення міжнародних освітніх проектів;
- посилення тиску глобальних проблем, розв'язання яких може відбуватися лише за умови міжнародного співробітництва, що у свою чергу вимагає ноосферного мислення;
- зростання ролі людського капіталу, питома вага якого у розвинених країнах становить 70–80% національного ресурсу, що обумовлює необхідність інноваційної, випереджувальної

освіти як молоді, так і дорослої людини.

Отже, сучасна освіта має набути інноваційного змісту для змінюваних освітніх потреб дорослого населення, а суб'єкти освітнього процесу – здатності інноваційного способу життя і навчання.

В умовах соціально-економічних перетворень сьогодення вагомого значення набуває необхідність удосконалення освіти дорослих, сенс якої можна пояснити її спрямованістю на усунення наявних суперечностей, які виокремили провідні вчені В. Подобед і В. Горшкова [8], зокрема між:

- швидкозмінними соціально-економічними умовами в країні та недостатньою здатністю дорослої людини вдало адаптуватися у новій ідеологічній та соціокультурній ситуації;
- декларованим проголошенням визначної ролі освіти в суспільстві, що надає їй можливості бути пріоритетною, займати провідну позицію в культурі, визначати перспективи розвитку країни, та ігноруванням випереджальної функції освіти в суспільстві;
- об'єктивно зростаючим значенням підвищення якості освіти дорослих і відсутністю методологічного, фінансового та науково-методичного забезпечення цього процесу;
- творчим удосконаленням природи людини і деструктивно-гедонічним впливом ЗМІ та інших віртуальних засобів, у тому числі естетизації та героїзації насилля в соціумі тощо.

У контексті сучасних світових проблем доцільно пригадати особливості освіти дорослих, які кардинальним чином відрізняють її від шкільної освіти й водночас значно посилюють її соціально-адаптивну роль:

- демократичний стиль навчання: свобода вибору особистістю змісту і форм навчальної діяльності; активна участь дорослого у визначенні й розв'язанні проблеми, рефлексивний аналіз та осмислення власної діяльності з точки зору її мотивів і цілей;
- проблемно-методичний підхід до змісту навчання: вибір проблеми, формулювання гіпотез, виконання рішень, оцінювання успішності досягнень; осмислення методів і прийомів розв'язання поставленої проблеми;
- проблемно-діалогічний підхід: формування навичок спільного розв'язання проблеми, культури дискусій, групових методів рішень, ділових ігор, розроблення проектів [4, с. 80].

Освіта дорослих відрізняється від освіти молодого покоління своїми цінностями і мотивами, метою і завданнями, змістом і формами організації, способами контролю й оцінки, а отже – і своїми результатами. До визначних особливостей освіти дорослих належить те, що освіта є більш мотивованою по відношенню до освіти молоді; дорослі зазвичай вже мають досвід освітньої діяльності та навички практичної роботи; їх запити з питань професійної освіти конкретні та прагматичні; організація освіти обумовлена жорсткими часовими рамками.

До основних цілей і завдань освіти дорослих в умовах соціально-економічних перетворень зараховують [2]:

- збереження і нарощування культурного шару нації;
- створення можливостей для розвитку індивідуальності людини, її здібностей;
- усунення недоліків шкільної освіти;
- підготовка висококваліфікованих працівників, соціально активних і здатних до постійного поповнення знань, освоєння нових професій;
- постійне ознайомлення з новою інформацією, яка стосується професії та спеціальності працівників;
- вивчення основних факторів, пов'язаних з охороною здоров'я, добробутом працівника та його родини;
- надання допомоги жінкам у пристосуванні до нової ролі у родині та суспільстві; визначення раціонального шляху використання вільного часу, що збільшується, тощо.

У контексті вивчення проблеми освіти дорослих в умовах соціально-економічних змін

доцільно враховувати особливості процесу навчання дорослих, визначені С. Змейовим [3]:

- у процесі навчання провідну роль відіграють потреби, мотиви і професійні проблеми тих, хто навчається;
- дорослій людині необхідно надати можливості для самостійності, самореалізації, самокерованості;
- досвід дорослої людини може бути використаний як під час її власного навчання, так і у процесі навчання колег;
- навчальний процес необхідно орієнтувати не на набуття знань взагалі, а на розв'язання значущої для того, хто навчається, проблеми: надання допомоги у досягненні конкретної мети;
- результати навчання можуть відразу використовуватися на практиці;
- навчання відбувається в умовах суттєвих обмежень (соціальних, часових, фінансових, професійних тощо);
- навчання вибудовується як спільна діяльність тих, хто навчає і навчається, у результаті чого їх взаємовідносини у навчального процесі наближуються до партнерського рівня;
- доцільно враховувати попередній життєвий досвід, який зазвичай формує у дорослої людини низку бар'єрів, як правило, психологічного характеру, що може заважати ефективному навчанню (стереотипи, установки, страх тощо).

Особливого значення для нашого дослідження набувають визначені провідним ученим О. Тонконогою [9] напрями вдосконалення освіти дорослих у контексті соціально-економічних змін сьогодення, зокрема:

- визнання та затвердження освіти дорослих як одного з пріоритетних напрямів, що сприяє виходу з кризи та прискоренню соціально-економічних реформ;
- створення юридичної основи освіти дорослих;
- розроблення загальнодержавної і регіональної стратегії освіти дорослих;
- корекція цілей і змісту освіти дорослих;
- ліквідація функціональної неграмотності, що за умови швидкоплинності змін у сучасному суспільстві набуває нині особливої актуальності й вимагає дедалі більшої адаптації до цих змін.

Здійснений науковий пошук показав, що освіта дорослих пов'язана із забезпеченням таких умов і процесів для навчання, які мають привабливий характер і враховують потреби дорослих як активних громадян. Вони пов'язані з розвитком самостійної, незалежної особистості, з творенням і перебудовою її життя в складних і швидкоплинних культурних, соціальних та економічних умовах – на роботі, в родині, суспільстві. Необхідність протягом життя неодноразово змінювати характер професійної діяльності, адаптація до нових умов, наявність можливостей для постійного підвищення потенціалу власного життя – ці та інші особливості соціально-економічних умов вимагають продовжувати навчання протягом життя. Освіта дорослих не лише забезпечує набуття професійних якостей, але також є одним з головних факторів зміцнення впевненості у власних силах, самоповаги, розуміння власної ідентичності та взаємної підтримки [10, с. 46].

Прагнення поєднувати соціально-політичні інтереси в освіті з економічними на практиці реалізується в трьох основних типах освіти для дорослих – інноваційному, нормативному, соціальному [6, с. 218].

Інноваційний рівень – набуття високотехнологічних знань і навичок, які забезпечують модернізаційні трансформації економік або підвищують конкурентоспроможність виробництва (на макрорівні). Соціальний склад тих, хто навчається, – «білі комірці», професійна еліта, найбільш активна частина населення в економічному відношенні.

Нормативна освіта: її зміст складають стійкі та поширені знання. Соціальний склад тих,

хто навчається, – «сині комірці» масових професій. Економічні вигоди на цьому рівні виражені значно менше, ніж у попередньому випадку.

Третій рівень пов'язаний з адаптувальним навчанням, яке має переважно соціальний ефект. Основний склад тих, хто навчається, – дорослі, які зіткнулися з ризиками. Зазвичай це освіта за місцем проживання, організована для тієї частини маргінального і соціально мало захищеного населення, яке поділяє загальноприйняті цілі та задачі й готове приймати активну участь у їх спільному вирішенні.

Як відносно самостійний соціокультурний інститут освіта дорослих має власний вектор розвитку, проте міцно пов'язана з іншими інститутами суспільства й здійснює випереджувальний вплив на інші сфери (економіку, політику, науку, право, безпеку, ідеологію, мораль).

Висновки. Узагальнюючи сказане, відзначимо, що нині освіта дорослих стає важливим фактором соціально-економічного і духовного розвитку та оновлення суспільства, показником його прогресу і з кожним роком набуває все більшої значущості. Фундаментальна, стратегічна ідея функціонування системи освіти дорослих постає як своєрідна цінність, що постійно зростає, та є необхідною для розвитку людини, суспільства і культури, провідним принципом державної політики, визначається як методологічний регулятор розвитку держави і забезпечує нову якість її розвитку.

Зростаюча значущість освіти дорослих є загально визнаним фактом. У світі немає країни, яка не була б тією або іншою мірою зобов'язана їй своїм технологічним, соціально-економічним, культурним прогресом. Так само як і немає країни, яка б не пов'язувала своє майбутнє з подальшим розвитком освіти дорослих.

Перспективи розвитку системи освіти дорослих міжнародні організації та уряди країн пов'язують з розробленням спеціальних стратегій і національних програм, а також послідовною державною політикою в цій галузі.

Література

1. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б. С. Гершунский. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с.
2. Гуманистические тенденции в развитии непрерывного образования взрослых в России и США / под ред. М. В. Кларина, И. Н. Семенова. – М. : ИТПиМИО РАО. – 1994. – 189 с.
3. Змеев С. И. Андрагика: основы теории. Истории и технологии обучения взрослых / С. И. Змеев. – М. : ПЕР СЭ, 2007. – 272 с.
4. Кулюткин Ю. Н. Функциональная грамотность, обучаемость и творческий потенциал личности / Ю. Н. Кулюткин // Проблемы функциональной грамотности взрослых. – СПб. : ИОВ РАО, 1993. – С. 86–94.
5. Лук'янова Л. Б. Соціокультурна функція освіти дорослих у сучасному суспільстві / Л. Б. Лук'янова // Вісник Черкаського національного ун-ту. Серія: Педагогічні науки, 2010. – Вип. 183. – Ч. I. – С. 6–12.
6. Непрерывное образование – стимул человеческого развития и фактор социально-экономических неравенств / под. ред. Ю. В. Латова. – М. : ЦСПиМ, 2014. – 433 с.
7. Образование взрослых на рубеже веков: вопросы методологии, теории и практики : в 4-х т. – СПб. : ИОВ РАО, 2000. Т. II: Социологические и культурологические аспекты развития образования взрослых. Книга 2: Культурологические проблемы образования взрослых / под ред. В. И. Подобед, С. Г. Вершловского, Е. И. Добринской; Ин-т образования взрослых Рос. акад. образования. – 2000. – 156 с.
8. Подобед В. И. Государственно-общественная ценность образования взрослых как социокультурного института / В. И. Подобед, В. В. Горшкова // Человек и образование. – 2010. –

№ 1. – С. 45 – 50.

9.Тонконогая О. П. Основные направления в развитии образования взрослых на современном этапе / О. П. Тонконогая // Человек и образование. – 2010. – № 1. – С. 25 – 27.

10. Юнацкевич Р. И. Теория образования взрослых: становление, проблемы, задачи : [монография] / Р. И. Юнацкевич. – СПб. : ИОВ ПАНИ, 2009. – 90 с.

П. Г. Буянов

ОБРАЗОВАНИЕ ВЗРОСЛЫХ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПЕРЕМЕН

В статье анализируется роль образования взрослых как динамической и гибкой системы в контексте современных социально-экономических перемен. Подчеркивается, что образование взрослых становится важным фактором социально-экономического и духовного развития и обновления общества, показателем его прогресса. Выполняя адаптивную, социализирующую, социокультурную и педагогическую функции, образование взрослых является одним из важных факторов экономического и социального прогресса.

Ключевые слова: образование взрослых, современное общество, развитие общества.

P. Buyanov

ADULT EDUCATION IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY SOCIO-ECONOMIC CHANGES

The article analyzes the role of adult education as a dynamic and flexible system in the context of contemporary socio-economic changes. It has been stressed that adult education is becoming an important factor for socio-economic and spiritual development and renewal of the society, an indicator of its progress. Performing adaptive, socializing, socio-cultural and educational functions, adult education is one of the most important factors of economic and social progress.

Key words: adult education, modern society, the development of society.

УДК 371.13(045)

І. Г. Западинська

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто науково-методологічні підходи до проблеми підготовки педагогічних кадрів гуманітарних спеціальностей другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Ключові слова: гуманітаризація, гуманізація, методологічний підхід, професійна підготовка вчителів, принцип детермінізму.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасній незалежній Україні відбувається процес формування нових світоглядних орієнтирів, перегляду та переосмислення потужних пластів історії. Найвагоміші орієнтири в розвитку українського суспільства змінюють вимоги і до гуманітарної освіти. У нинішній технізованій системі освіти гуманітаризація і гуманізація має охоплювати усі напрями освітнього процесу. Особистість повинна бути змістом і головною метою системи освіти. У гуманітарному просторі вищим пріоритетом повинна стати людина. Гуманізація освіти необхідна для утвердження нового мислення, адже це суттєво нові напрями формування змісту освіти, організації навчально-виховного процесу [1, с. 3].

У зазначеному контексті актуальним є визначення дефініції «гуманітарна освіта», з'ясування змістової наповненості поняття «гуманітарна спеціальність».